

Az ígéret beszédaktusának vizsgálata a mai magyar nyelvhasználatban elméleti megközelítésben

NOWOSIELSKI DIÁNA

Bevezetés

Tanulmányomban a nyelvészeti pragmatika beszédaktusokkal foglalkozó elemzéseit tanulmányozom, valamint egy illokúciós aktust elemzek a magyar nyelvhasználatban. Célom, hogy egy olyan magyar beszédaktust vizsgáljak meg – az ígéretet –, amelyet még nem kutattak behatóan, egy olyan módszerrel – a diskurzuskiegészítéses teszttel –, amely lehetővé teszi az összehasonlítást a többi nyelv ugyanilyen típusú beszédaktusaival. Tanulmányomban előbb az elméleti alapokat tekintem át, majd egy hagyományos és egy viszonylag újabb megközelítés vizsgálatával folytatom.

Tanulmányom felépítését tekintve a második fejezetben bemutatom a beszédaktuselmélet elméleti háttérét, Austin, Searle és Hickey munkássága alapján,¹ majd a következő fejezetben kutatásom módszertanát ismertetem röviden, bemutatva azt a szociopragmatikában használatos tesztet (diskurzuskiegészítéses teszt), amit a vizsgálatban alkalmaztam. Az utolsó előtti egységben az ígéret természetét próbálom bemutatni, rávilágítva a kutatás során felmerülő problémákra. Végül az utolsó fejezetben összegzem a tanulmányban leírtakat kis kitékintéssel magára a kutatásra.

A beszédaktusokról

A beszédaktus-elmélet a nyelvészeti pragmatika kiemelten kutatott ágazata. Magát a fogalmat így írja le Szili: „A *beszédaktus nyelvi cselekedeteink legkisebb, önálló funkcióval bíró egysége*.”² A beszédaktus-elméletet J. L. Austin alkotta meg, aki meghatározta az alapfogalmakat. Megkülönböztette a konstatívumokat és performatívumokat, megalkotta a beszédaktusok hierarchikus hármas szerkezetét (lokúciós, illokúciós és perlokúciós aktusok) és osztályozását.³ Ezek közül a performatív megnyilatkozásokat emelném ki, melyeket „*nem azért használunk, hogy leírjuk velük a valóságot, hanem, hogy változtassunk rajta*”.⁴ Vagy más szavakkal: „*a mondat kimondása [...] nem leírása annak, hogy mi mondható arról, amit akkor teszek, amikor ezt mondom ki, nem is annak leszögezése, hogy csinálom, hanem maga a csinálás*”.⁵ Austin a performatívumokat öt osztályba sorolta, melyek a következők: ítélezők, végrehajtók, elkötelezők, viselkedők és bemutatók. Ezek közül az ígéret az elkötelezők csoportjában foglal helyet, mely aktusok kimondása során a

¹ AUSTIN 1962/1990; SEARLE 1969/1997; HICKEY 1986.

² SZILI 2004, 65.

³ AUSTIN 1962/1990.

⁴ SZILI 2004, 72.

⁵ AUSTIN 1962/1990, 33.

beszélő elkötelezi magát egy cselekvés végrehajtására.⁶ Például: ígér, felvállal, megfogad, szavát adja, stb. Austin nevéhez fűződnek még az ún. boldogulási feltételek (felicity conditions), amelyek a sikeres beszédaktusok létrehozásának feltételeit jelentik.⁷

Searle megközelítése

Austin megállapításai ma is használhatók egy-egy beszédaktus leírásakor, azonban tanítványa, John R. Searle munkássága is elengedhetetlen egy árnyaltabb elemzéshez. Bár Searle máshogy osztályozta az illokúciós aktusokat mint Austin, az ígéret aktusa az elkötelezők vagy kommisszívok csoportjába került, ahogy Austinnál is. A searle-i⁸ osztályozás az illokúciós aktusok lényegének, a szavak és a világ közötti irányultságnak és a kifejezett pszichikai állapotnak a függvényében állapítja meg a beszédaktusok csoportjait: asszertívok, direktívák, kommisszívok, expresszívák és deklaratívák.

Az illokúciós aktusok konkrét kontextusban, meghatározott feltételek mellett, a beszélő meghatározott intenciójával valósulnak meg. Vegyük az ígéret aktusát:⁹

- *Az ígéret sikerességi feltételei*

S – (speaker) beszélő, H – (hearer) hallgató, T– mondat, p – propozíció, A – aktus

(1) Megígérem, hogy holnap elmegyünk kávézni.

Ha van egy S beszélő, aki egy H hallgató jelenlétében T mondatot ejt ki, akkor T szó szerinti kimondása esetén S őszintén és elégtelenségektől mentesen ígéri meg H-nak, hogy p, akkor és csak akkor, ha az alábbi feltételek teljesülnek:

1. „Az input és output feltételek normálisak”

- *Propozíciós tartalmi feltételek (2–3.)*

2. S beszélő a „T kiejtése által fejezi ki, hogy p”.

3. „P kifejezése által S állítja (predikálja) S egy jövőbeli A aktusát.”

- *Előkészületi feltételek (4–5.)*

4. „H előnyben részesíti azt, hogy S megteszi A-t, azzal szemben, hogy S nem teszi meg A-t, és S is meg van győződve arról, hogy H előnyben részesíti A-t, azzal szemben, hogy nem teszi meg A-t.”

⁶ AUSTIN 1962/1990, 151.

⁷ SZILI 2004.

⁸ SEARLE 1976, 1.

⁹ SEARLE 1969/1997, 45–50.

5. S és H számára nem nyilvánvaló, hogy normális körülmények között S meg fogja tenni A-t.

- *Őszinteségi feltétel (6.)*

6. „S-nek szándéka, hogy megteszi A-t.”

- *Lényegi feltétel (7.)*

7. S-nek szándékában áll, hogy T kimondásával kötelezettséget vállal A megtételére.

8. „S-nek szándékában áll (i_1), hogy H-nak tudomására (=K)¹⁰ hozza azt, hogy T kimondása egyenértékű azzal, hogy S A megtételére kötelezettséget vállal. S-nek szándékában áll (i_2) az, hogy K-t i_1 felismertetése által érje el, és az is szándékában áll (i_3), hogy (i_1)-t H a kimondott T mondat jelentésére vonatkozó ismerete révén fogadja el.”

9. „S és H által beszélt „dialektus” szemantikai szabályai olyanok, hogy T-t akkor és csak akkor lehet pontosan és őszintén kimondani, ha 1–8. feltételek teljesülnek.”

Ebből a propozícióhalmazból Searle levonta az ígéret aktusára vonatkoztatható használati szabályokat, amelyek segítségével az illokúciós erőt vizsgálta.¹¹ Így az őszinte ígéret szemantikai szabályai a következők:

- *Propozicionális tartalmi szabály*

1. szabály: Az ígéretet „csak olyan T mondat kontextusában ejtethjük ki, amelynek kimondása a beszélő valamely jövőbeli A aktusát állítja.”

- *Előkészületi szabályok*

2. szabály: Az ígéret csak akkor mondható, ha H A megtételét előnyben részesíti A meg nem tételével szemben és erről B meg van győződve.

3. szabály: Az ígéret csak akkor nyilatkozható, ha S és H számára is nyilvánvaló, hogy az események szokásos menetében S nem fogja végrehajtani A-t.

- *Őszinteségi szabály*

4. szabály: „Az ígéret csak akkor nyilatkozható, ha S-nek szándékában áll, hogy megtegye A-t.”

- *Lényegi szabály*

5. szabály: Az ígéret kimondása egyenértékű azzal, hogy S kötelezettséget vállal A megtételére.

Ezek a szabályok, ahogy Searle is írja,¹² sorrendezettek, tehát egymásra épülnek. Bár Searle a propozícióhalmazból vonja le a szabályokat, lényegüket

¹⁰ i=szándék, K=tudomás.

¹¹ SEARLE 1969/1997, 51.

tekintve az egyes feltételek tulajdonképpen ugyanazt állítják, mint az azokból levonható szabályok, csak jóval direktebbek, részletesebbek és konkrétabbak. Mindenesetre, ha el akarjuk különíteni az illokúciós aktusokat, mind a feltételek, mind a belőlük képzett egzakt szabályok teljes körű ismerete szükséges, hogy megpróbáljuk minél pontosabban körülhatárolni az adott beszédaktusokat. Nem véletlen a „megpróbáljuk” kifejezés, hiszen a hétköznapi kommunikációban nagyon gyakori, hogy nem találunk vegytiszta beszédaktust egy-egy megnyilatkozásban. Searle és Vanderveken szerint a beszélő egy megnyilatkozása alkalmával egyszerre több illokúciós aktust hajthat végre.¹³ Ezek alapján feltételezhető, hogy az általam elemzendő aktus, az ígéret önmagában ritkán fog előfordulni, inkább szekvenciaszerűen, más aktusokkal együtt.

Searle taxonómiája sok szempontból nem alkalmazható az empirikus beszédaktus-kutatásban. Searle a beszédaktus-elméletet úgy alkotta meg, hogy az angol nyelvből kiindulva általánosított, s nem tesztelte valódi adatközlőkkel állításait. Így deduktív módon generált, saját intención és intuíción alapuló kutatásról van tehát szó, mely szilárd kiinduló alapokat nyújtott a beszédaktus-kutatásnak, viszont az elmúlt évek empirikus vizsgálatai alapján nem tekinthető maradéktalanul helytállóknak. Például a 3. (propozíciós tartalmi) feltétel némely szituációban nem teljesül maradéktalanul, a 11. (kistestvér/játék) szituációban (ahol a kistestvér egy játékért könyörög a beszélőnek)¹⁴ született *Hátha szülinapodra teljesül a kívánságod vagy Várj még egy kicsit vele, tudod, hogy nemsoká ott a szülinapod! Addig beéred egy fagyival?* megnyilatkozások, amennyiben indirekt ígéretnek minősülnek, megkérdőjelezhető, hogy a proposícióval teljes mértékben azt implikálja a beszélő, hogy megveszi neki az ajándékot. A beszélők mindkét válaszban az elhomályosítás eszközét választották arra, hogy intenciójukat elfedjék. Ez kapcsolatba hozható a lényegi feltételekkel, miszerint mintha nem teljesen akarnák szándékosá tenni a jövőbeli cselekedetet, fenntartva ezzel a későbbi változtatás jogát. Ennek ellenére mindkettő (és a többi, ezekhez hasonló, nagyon burkolt megnyilatkozás) ígéretnek minősíthető – bár nem a searle-i formában. A harmadik, előkészületi szabály szerint csak akkor nyilatkozható az ígéret, ha normális esetben nem tenné meg a cselekedetet a beszélő. Adataim, nyelvi intuíción és az általam olvasott szakirodalom¹⁵ szerint ez a valóságban nem működik ilyen szigorúan. Vélhetően sok nyelvben, de a magyarban bizonyosan találhatunk példát arra, hogy úgy tesznek fogadást, kötelezettségvállalást az emberek, hogy előtte már tervben volt a cselekvés megtétele. Ez olyankor következhet be, amikor a hallgató számonkérte a beszélőt, hogy megtett / nem tett meg valamit, aminek ellenkezőképpen kellett volna történnie, s erre a

¹² SEARLE 1969/1997, 51.

¹³ SEARLE ; VANDERVEKEN 1985, 11.

¹⁴ A szituáció részletes leírását lásd a Függelékben.

¹⁵ pl. HICKEY 1986.

beszélő egy jóvátevesi aktus keretében megígéri, hogy legközelebb nem teszi meg, vagy éppen megteszi a kívánt aktust. Erre számos mintát találhatunk az 5. (Könyvtáros/könyv) szituáció (amelyben az elfelejtett könyveket kéri vissza a könyvtáros)¹⁶ válaszai között, pl. *Ne tessék haragudni, holnap visszaviszem*. Tehát az „események szokásos menetében” az adatközlőnek meg kellett volna, hogy tegye A-t (hogy visszaviszi a könyveket a könyvtárba), de mégsem tette, ettől függetlenül még ígéretnek számít. Ami viszont a leginkább szembetűnő probléma Searle elméletében, az az őszinteség kérdése. Erre az *Őszinte vs. Őszintétlen ígéret* c. fejezetben térek ki részletesen.

Az ígéret aktusának egy újabb megközelítése

Raymond Hickey *A promise is a promise*¹⁷ tanulmányában egy másfajta, gyakorlatiasabb módon közelíti meg az ígéret, az ő terminológiájában: kötelezettségvállalás (*commitment*) aktusát. Hickey három dologgal foglalkozik cikkében, (1) a szóbeli kötelezettségvállalás (*verbal commitment*) természetével, azaz: hogyan manifesztálódik mint beszédaktus, és az angol nyelvben hogyan jelenik meg, (2) a szerencsefeltételek vizsgálatával, és (3) a kötelezettségvállalás beszédaktusa és a többi beszédaktus közötti kapcsolattal.¹⁸ Együtt kezeli ezeket a jelenségeket, amelyek összefüggnek egymással, mint ahogy az ígéret beszédaktusa is rengeteg külső, a nyelven kívüli tényezőtől függ. Habár a beszédaktusok lényege, ahogyan Hickey fogalmaz, hogy olyan performatív igével fejezzük ki őket, amelynek perlokúciós ereje van, a kötelezettségvállalás számos egyéb, indirekt módon is kifejezhető.¹⁹ A kötelezettségvállalás fogalmát így definiálja: „*Commitment is basically the binding of oneself to a certain course of action. This binding is usually of a moral nature, that is one sees it as one's moral responsibility to fulfill that to which one has committed oneself.*”²⁰ Azaz egy olyan tett, ahol az egyén morális okokból köti magát egy bizonyos cselekedet megtételéhez. Persze ez lehet legális felelősségvállalás is, erre hívja fel figyelmünket a szerző. Ahogy sok beszédaktusnál, itt is kötelező „elem” a hallgató, aki verbálisan passzív résztvevője a kötelezettségvállalás aktusának, de az ő percepciója mellett a jóváhagyása szükséges, hogy sikeres legyen az ígéret (ld. Searle 1. sikerességi feltétele). Hickey utal Searle általam is ismertetett tanulmányára, azonban a

¹⁶ A szituáció részletes leírását lásd a Függelékben.

¹⁷ HICKEY 1986, 69–80.

¹⁸ HICKEY 1986, 69–80.

¹⁹ HICKEY 1986, 69.

²⁰ HICKEY 1986, 70. Az elköteleződés alapvetően egy embernek a „kötődése”, hogy végrehajtsa egy bizonyos cselekedetet. Ez a kötődés általában morális természetű, amit úgy lát az ember, hogy neki erkölcsi felelőssége hogy teljesítse azt, amire önmaga kötelezte magát. – A szerző saját fordítása.

konkrét példákat hiányolja belőle.²¹ Hickey elsőként a direkt ígérettel foglalkozik,²² pl.:

- (2) I promise not to forget your birthday.
Ígérem, nem fogom elfelejteni a születésnapodat.

Ebben a megnyilatkozásban jól látszik a performatív *promise* 'ígér' ige, és bár nincsen kontextus, de ahogy Hickey írja, ebben az esetben érvényesül, hogy bizonyos nyelven kívüli tudás is közrejátszik, hogy ti. az emberek (ismerőseink, hozzátartozóink) születésnapját illik megjegyezni. Ez olyan közös tudásra vagy világtudásra épül, amit minden beszélő és hallgató ismer egy adott kultúrában. Az ígéret ezen típusát megelőző kötelezettségvállalásnak (prophylactic commitment) nevezte el. Hickey példákkal illusztrálja a negatív konnotációjú, ironikusan ható, vagy a negált ígével kifejezett (pl. *nem fogok emlékezni*), de pozitív konnotációjú direkt ígéreteket. Hangsúlyt fektet az olyan igealakokra, amelyek valamelyest felelősség- vagy kötelezettségvállalást fejeznek ki. Ilyenek pl. az *accept* 'fogad, elfogad' és *assure* 'meggyőz, biztosít' igék az angolban. Az ezekhez kapcsolódó példamondatokban gyakran áll mögöttük a *responsibility*, azaz *felelősségvállalás* szó. Ám ezek a megnyilatkozások nem tartalmazznak beszédaktust, hiszen nem egyes szám első személyben, jelen időben íródtak, csupán egyszerű kijelentéseknek számítanak. Viszont az, hogy „*I assure you I'll be there on time*”²³, azaz 'Biztosítom, hogy időben ott leszek', már sokkal érdekesebb: nemcsak, hogy beszédaktus, de a magyarban is tudunk hasonlókat mondani:

- (3) Biztosítalak, hogy nem fogsz kárt szenvedni.

Hickey megjegyzi, hogy az angolban van verbális és pénzügyi kötelezettségvállalás, az előbbit az *assure* 'meggyőz, biztosít', míg az utóbbit az *insure* 'biztosít' fejezik ki, valamint egy olyan, harmadik fajta kötelezettségvállalás is van, az *ensure* 'biztosít, gondoskodik', amelyben a beszélő megnevezi a feladatot, amit elvállalt.²⁴ Vagy egy másik kifejezéssel, ami szintén előfordul ígéretként a magyarban is: *szavamra adom*...

Hickey ezután olyan ígéket sorol fel, olyan megnyilatkozásokban, amelyek nagyon hasonló jelentésük ellenére mégsem fejezik ki az elköteleződést, az ígéretet. Ezeket többnyire a magyarban is használjuk, pl. *offer* 'felajánl', *volunteer* 'önként felajánl', *dedicate* 'ajánl', *undertake* 'elvégeztet, magára vállal' melyek valamilyen önkéntes felajánlást, magára vállalást jelentenek, a *swear* 'megecsüszik, esküvel fogad' és *vow* 'esküszik, bizonygat, megfogad', amelyekkel esküt lehet tenni vagy a *guarantee* 'biztosít, garántál' és *pledge* 'leköt, elkötelez, megígér', amelyek a magyarban a *biztosít, kezekedik* igékkel

²¹ HICKEY 1986, 71.

²² HICKEY 1986, 71.

²³ HICKEY 1986, 74.

²⁴ HICKEY 1986, 74.

rokonok. Ezek csak azért nem fejeznek ki Hickey-nél 'commitment'-et, mert nem a performatív igés alakok szabályai szerint említi őket. Az ígéret aktusa csak és kizárólag akkor lép tehát érvénybe, amikor a beszélő egyes szám első személyben, kijelentő mód, jelen időben teszi a megnyilatkozást, ami a jövő időre vonatkozik, stb. (1. Searle 2. és 3. sikerességi feltételei és 1–3. szabályok).

Ezután Hickey a nem kommisszív ígéretet vizsgálja meg, amelyek gyakorlatilag az ígérés indirekt beszédaktusai. Az indirekt ígéretek olyan ígét tartalmaznak, melyek a beszélő egy bizonyos viselkedésre utaló szándékát fejezik ki. Ám itt is kiderül, hogy csak a feltételek hiánytalan megléte eredményezheti a sikeres beszédaktust. Ami még nem elhanyagolható Hickey tanulmányából, az a kötelezettségvállalás és bocsánatkérés (vagy jóvátevés) beszédaktusa közötti szoros kapcsolat említése. *„The personal commitment after the expression of apology is appropriate, whereas the promise seems to violate a sincerity condition, i.e. it suggests a simple wish to silence the partner rather than as a promise not to repeat the offending action.”*²⁵

A Hickey-tanulmány valóban jobban épít arra, hogy több adattal támassza alá elméletét, míg az absztraktabb Searle-cikk nem, így egymást kiegészítve széleskörű alapot, megfelelő támpontot adnak a további vizsgálataimhoz. A Hickey-cikk további előnye a kutatásom számára, hogy rávilágított arra, hogy az ígéret megnyilatkozásának eszköztára mennyire változatos. Továbbá arra a nem elhanyagolható következtetésre sarkallt, hogy a jóvátevés és az elköteleződés milyen szoros kapcsolatban állnak egymással, melyet *Az ígéret, mint a jóvátevés egy eszköze* c. fejezetben fejték ki részletesen.

Az ígéret aktusának empirikus vizsgálati lehetősége

A beszédaktus-kutatás

Kutatásom számomra legizgalmasabb és egyben legnehezebb része az adatgyűjtés. Ha empirikus nyelvészeti kutatást végzünk, többféle módszerből válogathatunk. A legmegbízhatóbb elemzéshez természetes, spontán nyelvi kommunikációs adatforrás szükséges. Azonban ez a módszer *„rendkívül időigényes, megnehezíti a kontextuális változók ellenőrzését, és nem feltétlenül biztosít hozzáférést minden olyan kontextushoz, amely a kutató számára érdekes lehet”*.²⁶ A szociopragmatika egyéb eszközökhöz szokott fordulni – ahogy Suszczyńska ismerteti – szerepjátékhoz, telefonos kísérleti technikához,²⁷ vagy írásos és szóbeli diskurzuskiegészítő teszthez. Habár a szóbeli, spontánabb adatforrások esetenként megnyerőbbek tűnhetnek és több

²⁵ HICKEY 1986, 78. A mentegetőzés/bocsánatkérés kifejezése után helyes (adekvát) a személyes elköteleződés/ígéret, habár az ígéret úgy tűnik, hogy megsérti az őszinteségi feltételt, tehát inkább sugall egy egyszerű óhaját, hogy lecsitítsa/megnyugtassa a partnerét, mintsem hogy megismétlje a sértő cselekedetet. – A szerző saját fordítása. Hickey példamondata (HICKEY 1986, 79): (33a) Okay. I'm sorry, it won't happen again., magyarul: Oké. Bocsánat, nem fog többet előfordulni.

²⁶ SUSZCZYŃSKA 2003, 272.

²⁷ TURNBULL 2001.

bizonyító erővel bírhatnak, nem biztos, hogy tartalmaznák az általam keresett beszédaktust, így az írásos diskurzuskiegészítéses teszt mellett döntöttem. Ahogy a szakirodalom is emellett érvel, magam is a nagyobb és gyorsabb adatmennyiség gyűjtésére törekedtem, valamint nem utolsó sorban ez költséghatékonyabb és kényelmesebb mód is, mint pl. egy Turnbull-féle telefonos kísérlet. Ugyanezt a módot használja Szili Katalin is kérés, elutasítás, bocsánatkérés és bókra adott válaszstratégiák vizsgálására.²⁸

A következő részben bemutatom a dolgozat módszertanának háttérét, a szociopragmatika beszédaktusokra specializálódott kutatásait, valamint az adatgyűjtési módszerek – azon belül is a diskurzuskiegészítéses teszt – tulajdonságait, hatékonyságát.

A CCSARP

A nemzetközi szociopragmatikai empirikus kutatások közül az első nagyszabású vállalkozás az 1980-as években kezdődött, vagyis pontosabban 1981–1989 között.²⁹ Ez a CCSARP (Cross-cultural Study of Speech-Act Realization Patterns) volt, amely több nyelvben vizsgálta a kérés (requesting) és a bocsánatkérés (apologizing) beszédaktusait azzal a céllal, hogy felfedjék a nyelvi viselkedés univerzális tulajdonságait, valamint hogy melyek azok a nyelvspecifikus jelenségek, amelyek csak bizonyos kultúrákban fordulnak elő. Az eredeti céljuk az volt, hogy összemérjék a beszédaktusok elméleti tanulmányait az empirikus kutatásokkal, amelyek beszélt nyelvi adatokra épülnek. Suszczyńska szerint így három célja volt a projektnek: kutatni a (1) kultúrák közötti eltéréseket, (2) szociopragmatikai eltéréseket, (3) nyelven belüli eltéréseket (pl. egyéni nyelvhasználat, anyanyelvi vagy nem anyanyelvi beszélő).³⁰ A CCSARP hét különböző nyelvben (nyelvváltozatban) kísérlete meg összehasonlítani a kérés és a bocsánatkérés megnyilvánulásait. Kiderült, hogy habár mindkét aktus arculatsértő és valamilyen orvoslást, jóvátevést igényel, a kéréssel a B „terheli”, a bocsánatkéréssel viszont támogatja a H-t, de hajlamos súlyosbítani a sértést. Észrevették, hogy vannak ún. szituációs változók: szociális (kontextuson kívüli) és kontextuális (kontextustól függő) faktorok, melyek erősen befolyásolják az adott beszédaktus megjelenési formáját. A szociális faktorok közé tartoznak a társadalmi erő/státusz és a szociális távolság, és még olyan individuális változók, mint a nem, a kor és iskolázottság. A kontextuális faktorok viszont a beszédaktustól függenek, és a konkrét szituáció előfeltételeivel kapcsolódnak össze. Ezek a faktorok kultúra-specifikusak.³¹ Ezen változók a jelen kutatásban is jelentős szerepet játszanak, ugyanis az általam generált szituációkban a társadalmi szerepkörök és kapcsolatok (státusz és távolság) paramétereit úgy változtattam, hogy egy

²⁸ SZILI 2004.

²⁹ SUSZCZYŃSKA 2010, 47.

³⁰ SUSZCZYŃSKA 2010, 47.

³¹ SUSZCZYŃSKA 2010, 48.

típusú kontextushoz legalább két olyan szituáció tartozzon, amelyekben különböző szociális paramétereket állítottam fel. Például, míg az első két szituációban arra voltam kíváncsi, hogy vajon a barátoknak vagy a tanárnak fognak többet ígérni a rossz referátumot készítő beszélők, addig a 3. és 4. szituációkban az érdekelt, hogy lesz-e valamilyen különbség a szociális státusz szerint magasabban elhelyezkedő főnök és a tanár között.

Mivel a CCSARP kutatásnak az egyik célja az volt (azon kívül, hogy érintették az univerzalitás-kultúraspecifikusság máig tartó vitáját), hogy nagy mintát szerezzenek rövid idő alatt, így választaniuk kellett egy olyan tesztelési formát, amely illeszkedik az elvárásaikhoz. Ahogy Suszczyńska idézi Blum-Kulkát: „*we were interested in getting a large sample, in seven countries, of two specific speech acts used in the same context. This would have been virtually impossible under field conditions. [...] These demands for comparability have ruled out the use of ethnographic methods*”.³² Tehát Blum-Kulka és szerzőtársai szerint azért kellett kizárni az etnográfiai módszereket, mert az olyan kvalitatív módszerrel végzett kutatások túl szubjektívek és nem biztos, hogy a vizsgálati tárgyhoz kötődő adatokat generálnának. Ráadásul, ahogy arra a fejezet bevezető részében is kitértem, nincs garancia arra, hogy a felvett/rögzített anyagban nagy mennyiségben fordulna elő a kívánt válasz. Blum-Kulkákéé abban is hittek, ahogy Suszczyńska bemutatja, hogy az írásbeli adatgyűjtő technikák használata nemcsak segíti kontrollálni a különböző szituációs változatokat, de több sztereotipikus választ nyerne ki vele, amelyek jobban feldolgozhatók a kultúrák közti összehasonlítás során. Így lett az írásos diskurzuskiegészítési teszt (Written Discourse Completion Test/Task, rövidítve: DCT) a kutatásuk eszköze, amely 16 szituációt tartalmazott, ebből a fele a kérés, a másik fele a bocsánatkérés kinyerésére irányult, az adatközlők pedig egyetemisták voltak hét országból. Amire Blum-Kulka és munkatársai, Suszczyńska és magam is figyeltem a kutatás során az az, hogy azokat a szituáció típusokat, amelyek hétköznapi esetet jelenítenek meg, a nyugati kultúrákban bizalmasnak, ismerősnek kell, hogy érzékeljék a résztvevők, de változó, hogy az adatközlők szerepköreinek kapcsolata hogyan, milyen szavakban nyilvánul meg (tehát hogyan változnak a válaszok, ha változnak a szociális faktorok paraméterei). Erre külön jelölést találhatunk: a beszélő és hallgató közti társadalmi hierarchia (dominancia / társadalmi erő) dimenziójára a $B < H$ (amikor a beszélő társadalmi ereje kisebb a hallgatónál, pl. diák a tanárhoz képest), $B > H$ (amikor a B magasabb társadalmi státusszal rendelkezik, mint a hallgató) vagy $B = H$ (amikor egy társadalmi szinten vannak) jelöléseket használták (használják ma is), a szociális távolság (*Social Dimension*) / bizalmasság (intimitás) dimenzióját pedig +/- SD-vel jelölték.³³

³² BLUM-KULKA – HOUSE – KASPER. 1989, 13. Egy nagy mintát szeretünk volna kapni, hét országban, két jellegzetes beszédaktusra ugyanabban a kontextusban. Ez gyakorlatilag elképzelhetetlen lett volna terepen történő feltételek mellett. Az összehasonlíthatóság igénye miatt ki kellett zárni az etnográfiai módszereket. – A szerző saját fordítása.

³³ SUSZCZYŃSKA 2010, 48–49.

A kultúraközi kutatások leggyakrabban alkalmazott vizsgálati fajtája tehát a DCT, azaz a diskurzus kiegészítő teszt volt, amelyben szándékosan úgy alakították ki a kontextusokat, hogy azok mindegyik kultúrában hasonlóak legyenek,³⁴ tehát minél jobban összehasonlíthatóvá váljanak. Pontosán ezen okból is esett az én választásom is a diskurzus kiegészítő tesztre. Egy írásbeli kérdőív minimális adatokat kér a válaszolóktól, mint életkor, nem, születési hely, végzettség, foglalkozás. Ezek alapján kategorizálhatjuk a születendő válaszokat, vizsgálhatjuk nemek vagy kor, iskolázottság szerinti megoszlásban a mért adatokat. A tesztnek annyi kérdést/szituációt kell tartalmaznia, amely már elég ahhoz, hogy releváns adatok születhessenek. A megfogalmazásban maximálisan ügyelni kell arra, hogy a nyelvész nem alkalmazhat „manipulatív” eszközöket, tehát jelen kutatás esetében jövő idejű utalásokat, direkt felszólítást az ígérésre, túl sok vagy bonyolult kontextust, amely beszűkítené a válaszadás lehetőségét stb. Mindezek betartása mellett sem biztosított, hogy tökéletesen autentikus válaszok fognak születni, ám ezt elmondhatjuk akármelyik tesztről, amelyről az alanynak tudomása van. Mint ahogy már kifejtettem, a spontán adatok lekérése kockázatos és nem kifizetődő, hiszen természetesen egyrészt a személyiségi jogok megsértése miatt nincsen lehetőség ilyen vizsgálatokat végezni, másrészt viszont nem biztos, hogy tartalmazzák az általam vizsgált jelenséget.

Rátérve a vizsgált aktusra, a következő részben kifejtem, hogy milyen problémákkal kell szembenéznünk, amikor az ígéret aktusát kutatjuk a mai magyar nyelvhasználatban.

Az ígéret aktusa

Az ígéret, mint a jóvátevés egy eszköze

Előzetes hipotézisem szerint az ígéret gyakran fordul elő más aktusokkal, különösen gyakran találunk jóvátevési aktussal együtt kötelezettségvállalást kifejező megnyilatkozásokat, ezért fontosnak tartom a jóvátevés aktusával foglalkozni ebben a részben.

A CCSARP osztályozási rendszerét sok éven át csak a bocsánatkérés beszédaktusának modelljére alkalmazták, módosítás nélkül használták a korábbi és mostani tanulmányokat.³⁵ Az osztályozás fejlődésével megpróbálták a bocsánatkérést, mint stratégiák halmazát elemezni, ennek következtében érdekes megállapításokra jutottak. Suszczyńska szerint ezek azon a feltételezésen alapszanak, hogy bocsánatkérést nem csak a *Bocsánat* és a *Sajnálom* kifejezésekkel mondunk, hanem másfajta megnyilatkozások is

³⁴ SUSZCZYŃSKA 2010, 49.

³⁵ SUSZCZYŃSKA 2010, 49.

kifejezhetik ugyanezt a jelentést.³⁶ Hasonló következtetésre jutott Hickey is az ígérettel kapcsolatban.³⁷

Fraser 1981-es tanulmányában vizsgálta először a bocsánatkérés stratégiáit.³⁸ Kilenc bocsánatkérő stratégiát vagy szemantikai formulát talált, ahol a stratégia a mondatok halmazára utalt, melyeknek mindegyike bizonyos szemantikai szempontoknak feleltethető meg. Ezek bármelyikét lehet használni arra, hogy végrehajtuk a szóban forgó aktust, bár nem minden kontextusban lesznek megfelelőek. Az első négy stratégiában az adatközlői explicit módon kimondták a bocsánatkérés valamilyen formáját, (pl. *I apologize for... , I must apologize for...*), ezért *direkt* stratégiáknak nevezte el őket. Számunkra a maradék öt stratégia a fontos, amelyekben a beszélő nem említette, hogy bocsánatkérésről van szó. Ezek a stratégiák a következők voltak: (5) a támadás megbánásának kifejezése (*I'm sorry* 'Sajnálom'), (6) elnézés kérése (*Excuse me* 'Elnézést', *Forgive me* 'Bocsásson meg'), (7) a támadás felelősségének bevállása, beismerése (*That was my fault* 'Az én hibám volt'), (8) „*promise of forbearance*”, tehát a beszélő megígéri, hogy tartózkodik az ilyen cselekedetektől a jövőben (*I promise it won't happen again* 'Ígérem, nem fog többet elfordulni'), illetve (9) jóvátétel felajánlása (*Let me pay for the damage* 'Engedd meg, hogy kifizessem a kárt').³⁹ Innentől kezdve ezek a kategóriák, némi változtatással tovább fejlődtek, és a későbbi tanulmányokban is mindig felbukkan az ígéret, mint a jóvátévesi aktus egyik stratégiája.

Mivel az általam vizsgált 11, ígéretet kiváltó szituációból 9 tartalmaz valamilyen jóvátévesi stratégiát, ezért fontosnak tartom foglalkozni a bocsánatkérésekkel. Fraser meghatározta, hogy melyek azok a faktorok, amelyek szerepet játszanak abban, hogy milyen bocsánatkérési stratégiát választunk:⁴⁰

- (1) az áthágás természete, pl. személyes vagy szociális normát sért;
- (2) az áthágás súlyossága, pl. enyhe behatolás (rossz szobába benyitni) vagy egy komolyabb behatolás,⁴¹ mint pl. órákig vártni valakit;
- (3) a szituáció típusa, amelyben megtörtént az áthágás, mint pl. informális vs. üzleti vagy szakmai szituációk;
- (4) a relatív viszony a B és a H között, a teljesen idegenektől a bizalmasokig váltakozva, és (5) a bocsánatkérő neme.⁴²

Érdekes, hogy amikor az ígéretet kiváltó szituációkon gondolkodtam, mindig valamilyen normasértés, arculat-bántás, vagy valamilyen áthágás, behatolás jutott eszembe. S ezeket az elképzelt szituációkat változtattam

³⁶ SUSZCZYŃSKA 2010, 50.

³⁷ HICKEY 1986, 72-79.

³⁸ FRASER 1981, 259-271.

³⁹ SUSZCZYŃSKA 2010, 50.

⁴⁰ FRASER 1981, 263-265.

⁴¹ SUSZCZYŃSKA 2010, 50.

⁴² SUSZCZYŃSKA 2010, 51.

különböző paraméterek szerint, legfőképp a társadalmi viszony mentén: főnök – szaktárs – barát – partner, tehát a szociális távolság és a hierarchia szerint.⁴³

Őszinte vs. őszintétlen ígéret

Kutatásom során újra és újra szembetalálkoztam azzal a kérdéssel, hogy mi számít őszinte ígéretnek. Meglepő, hogy a searle-i őszinteségi feltételt és szabályt nagyon gyakran megszegő eredményekkel találkoztam az adatgyűjtés során. Azt vettem észre, hogy a valós nyelvhasználatban rengetegszer teszünk olyan hirtelen ígéreteket, amelyeknek elsődleges célja például a H megnyugtatása, s nem foglalkoznak különösképpen a szándékkal, amellyel rendelkeznie kellene az ígéret kimondásakor. Searle szerint „*hiányzik belőle a megígért aktus végrehajtására vonatkozó szándék. Vízont színleli azt, hogy ez a szándék megvan benne.*”⁴⁴ Azért, hogy az őszintétlen ígéreteket is ígéretnek vehessük, „*csak annyit kell tennünk – írja Searle – hogy feltételeinket olyan formára alakítjuk át, hogy nem annyira a szándékkal rendelkezést állapítjuk meg, hanem azt, hogy a beszélő felelősséget vállal azért, hogy szándéka fennáll.*”⁴⁵ Az általam gyűjtött adatoknál azonban az a személyes intuícióm, hogy a leírt ígéret se nem őszintétlen, se nem igazán őszinte. Habár a B látszólag nem foglalkozik azzal, hogy valóban megteszi-e majd az A-t, nem mondható el róla, hogy direkt hazudna H-nak. Searle végül semlegesítette az ígéretet, s úgy írta át a 6. feltételt, hogy az S csak felelősséget vállal a szándékára, de nem beszél arról, hogy őszinte-e a szándéka vagy sem. Inge Egner ghánai afrikai beszélők ígéresi módszereit vizsgálva felfedezte, hogy az afrikai kultúrákban akkor is ígérek, amikor nyilvánvalóan tudják, hogy nem fogják tudni betartani az ígéreteiket, csupán udvariassági szempontból teszik ezt.⁴⁶ Tun Nur Afizah Zainal Ariff és Ahmad Ibrahim Mugableh is úgy találták⁴⁷, hogy az ígéretes viselkedést nem lehet igaznak vagy hamisnak nevezni, mert bonyolult, egymással koherens szociális és pszichológiai tényezőket, az interakciós felek természetét, a megnyilatkozás kontextusát és a társalgás résztvevőinek szándékát (intention of interactants) is alaposan meg kell vizsgálni. Kutatási tárgyuk a jordániai arab beszélők ígéretes viselkedése, mely során kiderült, hogy a nyugati kultúrákkal szöges ellentétben az araboknál minden, elköteleződést sugalló kifejezéshez hozzáteszik, hogy „*inšaAllah*”, ami nagyjából annyit jelent, hogy 'ha Allah is úgy akarja'. Tehát mintha abszolút nem függne a beszélő intenciójától, csakis az isten akarata számítana. A jordániai arabok által produkált ígérek egyik típusa az ún. hamis ígéret (false promises). Ez olyan állítást tartalmaz, amelyben valamely, az emberi élet

⁴³ Hogy milyen eredmények születtek ezen faktorok beiktatásával, arról a szakdolgozatomban (NOWOSIELSKI 2015), valamint egy megjelenés alatt álló cikkben számolok be (NOWOSIELSKI, M. a.).

⁴⁴ SEARLE 1969/1997, 50.

⁴⁵ SEARLE 1969/1997, 50.

⁴⁶ EGNER 2002.

⁴⁷ ARIFF – MUGABLEH 2013, 249.

számára lehetetlen dologgal állítják feltételbe az ígéretet. Ezt magyar példával is lehet illusztrálni:

(4) Akkor írom meg a házi feladatodat, ha piros hó esik.

Kapcsolódva a bocsánatkérésekhez, Fraser különbséget tett a szívből jövő (őszinte) és a rituális bocsánatkérések között.⁴⁸ Az utóbbit többnyire akkor alkalmazzuk, ha a környezet, szituáció vagy a közösség úgy kívánja. Suszczyńska rámutatott arra, amit Fraser is beismert, hogy nem egyértelmű a megkülönböztetés a két perspektíva között, és vannak olyan bocsánatkérések, amelyeket mindkettő motivál.⁴⁹ Az, hogy ezek hogyan kombinálódnak és hogy melyiket választják a beszélők, bizonyos körülményektől függenek. A rituális bocsánatkérés vagy rituális ígéret – ha feltételezzük, hogy van ilyen – nagyon hasonló a helyzetmondatok egy típusához is. Erről Kecskés István azt írta, hogy a szakirodalom megkülönböztet rituális és rutin helyzetmondatokot.⁵⁰ Habár, a rituális helyzetmondatok a nyelvi etikett részét képezve szinte kényszerűen keletkeznek, Kecskés szerint bizonyos kultúrákban (japán, török vagy arab) valóságos érzéseket fogalmaznak meg. „Az ilyen kifejezések szemantikailag általában sohasem üresek: a beszélők azt mondják, amit gondolnak.”⁵¹ Bár a magyarban nem jellemző, de rituális helyzetmondatoknak tekinthetők az olyan jókívánságok, mint a *Jó utat!*, *Sok sikert!*, *Jó éjszakát!* stb. Kecskés szerint a rutin HM-eket is szituációtól függően használjuk, de nem szükségszerűen.⁵² Gyakran előfordul az ilyen megnyilatkozásoknál, hogy eltér a kompozicionális és a tartalmi jelentéstől az, amire valójában utalnak. A rutin HM-ek Kecskés szerint olyan, részben lexikalizálódott, metaforikus jelentésű, kultúra specifikus konceptuális jegyek, amelyekben a lexikai tartalom szinte teljesen kiürül, s csupán a pragmatikai funkció válik érvényessé. Ilyenek a magyarban pl. „*Mivel szolgálhatok?*”, „*Hogy megy a sorod?*”. Szemantikailag üresek, „*mert a bennük szereplő szavak (sorod, szolgálhatok) fogalmi motiváltsága majdnem teljesen eltűnt belőlük*”.⁵³ Ezek a HM-ek szituációtól függenek, akárcsak az olyan ígérek, amikor valamilyen arculatsértő cselekvésre olyan jóvátevesi stratégiát hajtunk végre velük, amit csak az aktuális helyzet miatt teszünk meg. Ilyenek számos formában előfordulnak az általam gyűjtött adatokban. Vegyük a 6. szituációban elhangzó (5)-öt!

(5) Bocsi, megígérem, hogy jövő hétre hozom. (...) 6. szituáció (Szaktárs/könyv)

Az (5)-ben az adatközlő csak azért ígérte meg szaktársának, hogy visszahozza a könyvet, azért ajánlotta fel a jóvátevést, hogy a mindkettejük

⁴⁸ FRASER 1981, 265–266.

⁴⁹ SUSZCZYŃSKA 2010, 50.

⁵⁰ KECSKÉS 2003, 95.

⁵¹ KECSKÉS 2003, 95.

⁵² KECSKÉS 2003, 95.

⁵³ KECSKÉS 2003, 96–99.

arculatát ért támadás megszűnjön, vagy legalábbis enyhüljön. A szaktárs arculatát megsértette azzal, hogy elfelejtette a tulajdonát visszahozni, a beszélő viszont azért sérült, hogy a közösség szemében ő feledékenynek mutatkozott. A beszélő látszólag a hallgató érdekeivel törődik, de egyúttal a saját arculatát is próbálja helyreállítani. Mivel itt az arculatóvás stratégiáinak összjátéka irányítja a megnyilatkozást, itt nem igazi, őszinte ígérettel találkoztunk. Ha nem őszinte az ígéret, akkor ezzel megsértené az eredeti 6. searle-i feltételt? Feltételezhetjük továbbra is, hogy a searle-i ígéretfeltételek nem alkalmazhatók teljes mértékben, univerzálisan a gyakorlatban mért adatokra. Az a felfogás, miszerint meg kell különböztetni őszinte és őszintétlen ígéreteket, nem állja meg a helyét. Egyrészt, csupán a leírt (vagy esetleg szóban elhangzott) adatokból nem tudunk következtetni az adatközlő intencióira, akaratára, vagy arra, hogy őszintén gondolja-e vagy sem, amit kimondott (erre utalt Ariff és Mugableh,⁵⁴ hogy az ígéret egy nagyon bonyolult összetevőkből álló cselekvés). Éppígy nem lehet felosztani őszinte vagy hazug ígéretekre. Léteznek azonban nyilvánvalóan őszintétlen, hamis ígérek (*false promises*) (ld. (5) példa), amelyek a situációtól függően egyértelműen fals, nem őszinte vagy lehetetlen dolgokat ígérnek. Anyanyelvi intuícióim alapján sem a 6., sem a módosított, 6.a) searle-i feltételt nem tartom teljesen érvényesnek. Nemcsak a szándék, de maga a felelősségvállalás a szándék iránt is lehet hamis vagy őszintétlen. De mindaddig, amíg hazugságvizsgáló nem áll a nyelvész kutató rendelkezésére, teljes biztossággal nem állíthatjuk egy ígéretről, hogy igazi, őszinte szándékkal tette-e a beszélő vagy sem.

Diszkusszió

Tanulmányomban a hagyományosan elfogadott és uralkodónak számító searle-i elméleten⁵⁵ kívül visszanyúltam Austin felfogásához,⁵⁶ illetve egy újabb, a searle-i magyarázattól eltérő elmélethez, Hickey megközelítéséhez.⁵⁷ Az elméleti alapok mellett az empirikus kutatás módszertanára helyeztem a hangsúlyt, valamint megpróbáltam rávilágítani a vizsgált aktus problémáira, és ebből következően a kutatás nehézségeire. Módszertani nehézséget jelentett a situációk szövegezése és a kontextuális tényezők megválasztása, valamint az ígéret beszédaktusának körülhatárolása. Kiderült, hogy ez a beszédaktus is kultúraspecifikus, azaz a magyar nyelvhasználók körében mást jelent megígérni valamit, mint például az araboknál vagy más, a miénktől különböző kultúrában, sőt a meghatározás, hogy mi számít őszinte és őszintétlen ígéretnek, is nehéznek vagy értelmetlennek bizonyult. A legnagyobb problémát az ígéret definíciójának meghatározása okozta. Előrevetítve a kutatási eredményeimet, kiderült, hogy az ígéret beszédaktusa nagyon gyakran nem önmagában fordul

⁵⁴ ARIFF – MUGABLEH 2013, 249.

⁵⁵ SEARLE 1969/1997.

⁵⁶ AUSTIN 1962/1997.

⁵⁷ HICKEY 1986.

elő, hanem tipikus beszédaktus-szekvenciák tagjaként. Ez jó kiindulási alapot adhat egy későbbi kutatás számára. A tanulmányba terjedelmi okok miatt nem került bele maga a kutatás, mely azonban a szakdolgozatomban valamint egy későbbi cikkben kifejtésre kerül.⁵⁸ A hivatkozott két mintaszituáció a Függelékben megtalálható.

Összességében elmondható, hogy kutatásom újszerű és egyedülálló a magyar beszédaktuskutatásban, de a nemzetközi szakirodalomban is csak csekély számú elemzést lehet találni ezzel kapcsolatban. A vizsgálat még nem teljes, de további kutatások kiinduló pontja lehet.

Függelék

5. szituáció (Könyvtáros/könyv): „Könyvtári tartozásod van. Felhív az egyik ott dolgozó, hogy két hónapja lejártak az általad kivett antik/drága könyvek, és ha három munkanapon belül nem viszed őket vissza, akkor plusz büntetést fognak kiszabni a késedelmi díj mellé. Te:...”

11. szituáció (Kistestvér/játék): „Kistestvéred a bevásárlóközpontban kinézett magának egy játékot. Látod, hogy nagyon szeretné tőled megkapni, szinte követelődzik, de azt is tudod, hogy neked erre most nincs pénzed. A következő hónapban van a születésnapja. Tudasd vele, hogy arra megveszed neki. Te:...”

Irodalom

ARIFF – MUGABLEH 2013 = Ariff, Tun Nur Afizah Zainal – Mugableh, Ahmad Ibrahim: Speech Act of Promising among Jordanians. *International Journal of Humanities and Social Science* 3/13 (2013) 248–266. Internetes úton elérhető: http://www.ijhssnet.com/journals/Vol_3_No_13_July_2013/29.pdf (Letöltés: 2015.04.29.)

AUSTIN 1962/1990 = Austin, John Langshaw: *How to do things with words*. Oxford: Clarendon 1962. Magyarul megjelent: Pléh Csaba (ford., bev., tan.): *Tetten ért szavak*. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1990.

BLUM-KULKA – HOUSE – KASPER 1989 = Blum-Kulka, Shoshana – House, Juliane – Kasper, Gabriele (eds.): *Cross-cultural Pragmatics requests and apologies*. Norwood, NJ: Ablex, 1989.

EGNER 2002 = Egner, Inge: The speech act of promising in an intercultural perspective. *Summer Institute of Linguistic Electronic Working Papers (SILEWP)* 2002/1 (2002) 1–10. Internetes úton elérhető: <http://www-01.sil.org/silewp/2002/001/SILEWP2002-001.pdf> (Letöltés: 2015.04.29.)

⁵⁸ NOWOSIELSKI 2015; NOWOSIELSKI, M. a.

- FRASER 1981 = Fraser, Bruce: On apologizing. In: Coulmas, Florian (szerk.): *Conversational routine*. Hága: Mouton, 1981, 259–271.
- HICKEY 1986 = Hickey, Raymond: A promise is a promise. *Studia Anglica Posnaniensia* 18 (1986) 69–80. Internetes úton elérhető: [https://www.uni-due.de/~lan300/08_A_Promise_is_a_Promise_\(Hickey\).pdf](https://www.uni-due.de/~lan300/08_A_Promise_is_a_Promise_(Hickey).pdf) (Letöltés: 2015. 04.29.)
- KECSKÉS 2003 = Kecskés István: Szavak és helyzetmondatok értelmezése egy dinamikus jelentésmo­dell segítségével. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XX* (2003) 94–102.
- NOWOSIELSKI 2015 = Nowosielski Diána: Az ígéret beszédaktusának vizsgálata a mai magyar nyelvhasználatban empirikus kutatási módszerrel. (Szakdolgozat) Szeged: SZTE BTK Általános Nyelvészeti Tanszék, 2015.
- NOWOSIELSKI, M. a. = Nowosielski Diána: *Jelentés és Nyelvhasználat* (Megjelenés alatt)
- SEARLE 1969/1997 = Searle, John Rogers: Az illokúciós aktusok szerkezete. (1969) In: Pléh Csaba – Síklaki István – Terestyéni Tamás (szerk.): *Nyelv, kommunikáció, cselekvés*. Budapest: Osiris Kiadó, 1997, 43–52.
- SEARLE 1976 = Searle, John Rogers: A Classification of Illocutionary Acts. *Language in Society* 5 (1976) 1–23.
- SUSZCZYŃSKA 2003 = Suszczyńska, Małgorzata: A jóvátévés beszédaktusai a magyarban, *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XX* (2003) 255–294.
- SUSZCZYŃSKA 2010 = Suszczyńska, Małgorzata: *Rerremedial work in Hungarian – a case study*. (Doktori értekezés) Szeged: SZTE Bölcsészettudományi Kar Általános Nyelvészeti Tanszék.
- SZILI 2004 = Szili Katalin: *Tetté vált szavak. A beszédaktusok elmélete és gyakorlata*. Budapest: Tinta Könyvkiadó, 2004.
- TURNBULL 2001 = Turnbull, William: An appraisal of pragmatic elicitation techniques for the social psychological study of talk: the case of request refusals. *Journal of Pragmatics* 11 (2001) 31–61. Internetes úton elérhető: <http://elanguage.net/journals/pragmatics/article/view/307> (Letöltés: 2015. 04.29.)

Promising in Hungarian

DIÁNA NOWOSIELSKI

This is an article about the analysis of the speech acts of pragmatics, including an analysis of an illocutionary act in Hungarian usage. Firstly there is an introduction of the main theories of speech acts such as approaches of Austin (1962/1990) and Searle (1969/1997). This article also discusses a further theory, the study of Hickey (1986), which departs from Searle's comment. While Searle submits that speech acts are individual/independent and universal, Hickey argues that speech acts, e.g. promises (or commitments) can be found as accessory sequence of another speech acts. Fraser (1981) says the same, in his study, promise appears like a strategy of apologizing. Although Searle declares that speech acts are universal, they have similar appearances in all languages, latest studies discovered that there are as many types and appearances of speech acts as many languages. For example, in West Africa, people make promise even though they know that they cannot keep it. Or among Jordanian Arabs, they have an expression which means that promising mostly comes true when Allah wants it. In this paper it also mentioned that Searle's suggestion of honest/heart-felt/frank promises is unsupportable while we cannot examine the real feelings and thoughts of informants.

This study shows a potential/possible methodology of sociopragmatics, the Discourse-Completion Task (DCT). It was used by the research of CCSARP in the 80's, when the researchers wanted to obtain/obtained a large amount of data in a short time in seven countries. It was important that each harvest had to be comparable with another cultures. There are several advantages of this method, that is why I used it in my research too.